

Андріана Біла

головний консультант
Департаменту з питань зовнішньої
політики та стратегічного партнерства
Офіс Президента України
01220, Україна, Київ, вул. Банкова, 11
E-mail: andrianabila2016@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КУЛЬТУРНИХ АМБАСАДРОК, ЯКІ ТВОРЯТЬ ПОЗИТИВНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ У СВІТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті наголошується, що публічна дипломатія — це одна з тих сфер, вимірів, де жінка, використовуючи всі свої вміння, може якнайкраще проявити себе. Адже публічна дипломатія, дійсно, не має обмежень, застережень, шаблонів, рамок, чітко визначених правил і канонів, протоколу і регламенту. Вона може мати найрізноманітніші прояви, включати різні інструменти і при цьому вільно промовляти до будь-якої іншомовної, інокультурної аудиторії.

Сьогодні, особливо в умовах війни, жінки різних професій можуть стати впливовими в царині публічної дипломатії, і це буде цінно для допомоги Україні. Однак важливо нині підтримувати українське жіноцтво, відкривати нові можливості для розвитку, навчати інструментів публічної дипломатії, популяризувати потенціал публічної дипломатії на громадському рівні, а також створювати спеціальні організації, платформи, ініціювати дискусійні та експертні майданчики, аби українські діячки єдналися, обмінювалися досвідом у царині публічної дипломатії, шукали і знаходили матеріальні та духовні ресурси для проєктів, а отже, відчували себе більш впевнено та сміливо — від цього користі нашій державі буде неоціненно більше.

Публічною дипломатією може займатися кожен. А в умовах нинішньої жорстокої війни Росії проти України — це обов'язок для всіх українців: і тих, які нещодавно вимушено переїхали за кордон, і тих, які давно проживають у еміграції і є частиною української діаспори. Навіть ті, хто ненадовго покидають Україну заради тих чи інших справ, мимоволі стають амбасадорами своєї держави. Бо сьогодні від будь-

якого кроку, контакту, виступу, заклику чи масштабнішої дії українця й українки може залежати увага й позитивне ставлення іноземця, який є представником громадянського суспільства тієї чи іншої країни, від якої своєю чергою може залежати надання Україні фінансової чи військової допомоги.

Однак, з іншого боку, публічна дипломатія, на мій експертний погляд, під силу не кожному чи кожній. Це, дійсно, дуже ґрунтовне й комплексне явище, це те, що вимагає чуття, досвіду, практики, знань, вправності, майстерності й чималих ресурсів, як інтелектуальних, духовних, так і матеріальних.

Ключові слова: культурні амбасадорки, жінки, публічна дипломатія, Україна, російсько-українська війна.

Andriana Bila

chief consultant

of the Department for Foreign

Policy and Strategic Partnerships

Office of the President of Ukraine

11, Bankova Street, Kyiv, 01220, Ukraine

E-mail: andrianabila2016@gmail.com

PECULIARITIES OF THE ACTIVITIES OF WOMEN CULTURAL AMBASSADORS WHO CREATE A POSITIVE IMAGE OF UKRAINE IN THE WORLD IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article emphasises that public diplomacy is one of those areas and dimensions where a woman, using all her skills, can best prove herself. After all, public diplomacy really has no restrictions, reservations, templates, frameworks, clearly defined rules and canons, protocol and regulations. It can have a wide variety of manifestations, include different tools, and at the same time speak freely to any foreign-language, foreign-culture audience.

Today, especially in times of war, a woman of any profession can become influential in the field of public diplomacy, and this will be valuable in helping Ukraine. However, it is now important to support Ukrainian women, open up new opportunities for development, teach public diplomacy tools, promote the potential of public diplomacy at the community level, and create special organisations, platforms, initiate discussion and expert platforms so that Ukrainian women unite, share experiences in public diplomacy, seek and find

material and spiritual resources for projects, and thus feel more confident and bold — this will be invaluable to our country.

Everyone can engage in public diplomacy. And in the context of Russia's current brutal war against Ukraine, it is a duty for all Ukrainians: both those who have recently been forced to move abroad and those who have long lived in exile and are part of the Ukrainian diaspora. Even those who leave Ukraine for a short time for one reason or another unwittingly become ambassadors of their country. Today, any step, contact, speech, appeal, or larger action by a Ukrainian man or a Ukrainian woman may result in the attention and positive attitude of a foreigner who is a representative of the civil society of a particular country, which in turn may provide financial or military assistance to Ukraine.

However, on the other hand, public diplomacy, in my expert opinion, is not for everyone. It is, indeed, a very thorough and complex phenomenon, something that requires flair, experience, practice, knowledge, skill, mastery and considerable resources, both intellectual, spiritual and material.

Keywords: *cultural ambassadors, women, public diplomacy, Ukraine, Russian-Ukrainian war.*

Працюючи в дипломатичній команді Президента України та маючи, хоч і невеликий, але доволі продуктивний досвід публічної дипломатії, я розумію те, наскільки складною й непересічною є праця в цій царині. На перший погляд, більшість людей вважають публічну дипломатію хобі чи заняттям на дозвіллі кадрового дипломата, і лише невелика частина, справді, крізь терни власного досвіду усвідомлюють значущість, вагомість і водночас величезну кількість викликів цієї благородної справи.

З одного боку, публічною дипломатією може займатися кожен. А в умовах нинішньої жорстокої війни Росії проти України це обов'язок для всіх українців: і тих, які нещодавно вимушено переїхали за кордон, і тих, які давно проживають у еміграції і є частиною української діаспори. Навіть ті, хто ненадовго покидають Україну заради тих чи інших справ, мимоволі стають амбасадорами своєї держави. Бо сьогодні від будь-якого кроку, контакту, виступу, заклику чи масштабнішої дії українця й українки може залежати увага й позитивне ставлення іноземця, який є представником громадянського суспільства тієї чи іншої країни, від якої своєю чергою може залежати надання Україні фінансової чи військової допомоги.

Однак, з іншого боку, публічна дипломатія, на мій експертний погляд, під силу не кожному чи кожній. Це, дійсно, дуже ґрунтовне й комплексне явище, це те, що вимагає чуття, досвіду, практики, знань, вправності,

майстерності й чималих ресурсів, як інтелектуальних, духовних, так і матеріальних.

Публічна дипломатія — це комплекс заходів, діяльність, яка спрямована на покращення іміджу держави, посилення її впливу у світі не жорсткими методами, а засобами «м'якої сили».

Наявність «м'якого елементу» в публічній дипломатії нашо́вхує на думку про те, що саме жінка є природно ефективною в цій царині. Згадати тут можна бодай американські класичні приклади: Першу Леді Жаклін Кеннеді, яка своїм граційним шармом і освіченістю могла найбільш непоступливого співрозмовника переманити на свій бік¹, або пані Держсекретаря США Мадлен Олбрайт, яка крім використання методів класичної дипломатії, одягала вишукані брошки, аби алегорично мовити до своїх візаві². Мудрість, відчуття стилю й смаку, елегантність — риси, які сприяють творенню чогось нового, а особливо — в культурній дипломатії.

Одним із важливих і цікавих напрямів культурної дипломатії є так звана фешн-дипломатія. Саме вона набула особливого сплеску й популярності в умовах війни, яка активізувала цікавість світової спільноти до всього українського. Сьогодні ми можемо спостерігати десятки українських брендів, які стали популярними в Європі, і навіть згадати кілька відомих імен, які одягають світових знаменитостей. Наприклад, бренд Gasanova, власницею якого є українська модельєрка, бізнес-леді Ельвіра Гасанова. Саме цей бренд із жіночим іменем одягає кількох голлівудських зірок, а також створює костюми й образи для Першої Леді України Олени Зеленської, в яких вона успішно та гідно представляє Україну на різних міжнародних майданчиках³.

Також відомою фігурою є українська дизайнерка Лілія Літковська. Її діяльність засобами стилю та смаку, візуального оформлення є справжнім «голосом» України у світі. Одразу на початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в березні 2022 року під час Тижня моди в Парижі Лілія Літковська організувала акцію підтримки України та представила на виставці Tranoї 45 українських дизайнерів, «хто не зміг дістатись столиці Франції через війну». Також у травні на показі в Лондоні моделі бренду Літковська вийшли на подіум у бронежилетах із жовтими стрічками на рукавах⁴.

Так само активно, а головне — патріотично представляє Україну у світі Світлана Бевза, засновниця бренду BEVZA. Центральним елементом весняно-літньої колекції бренду, показ якої відбувся у вересня 2023 року в Нью-Йорку, стала українська квітка чорнобривця⁵.

У цьому контексті неможливо не згадати про потужні етно-бренди, які підкорили відомих іноземних особистостей. Вишиванки від україн-

ських дизайнерок Юлії Магдич та Віти Кін одягають модель і письменниця Мей Маск, голлівудські акторки Келлі Разерфорд, Діта фон Тіз, Демі Мур та інші⁶.

Активність цих жінок у своїх власних професійних сферах, їх успішність на закордонному ринку й чітка патріотична позиція, ідентифікація себе як українок сприяють іміджу самої України, покращують її впізнаність.

Одним із помітних і діяльних у площині культурної дипломатії є український бренд OLIZ. Його засновниця Христина Оліярник разом зі своєю командою створюють унікальні шовкові хустинки та одяг, які стали яскравими та символічними елементами ділових образів для іноземних дипломатів. Наприклад, відомий факт, хустинку з колекції «Вільні» від бренду OLIZ на зустріч із Президентом Володимиром Зеленським одягла Спецпредставниця США з питань економічного відновлення України Пенні Пріцкер⁷.

Варто згадати й про окремий спецпроект бренду OLIZ спільно з ініціативою Президента України UNITED24. Йдеться про створення колекції хусток «Викрадене мистецтво», які присвячені тематиці зруйнованих українських музеїв унаслідок агресивних воєнних злочинів Росії, а також пам'яткам мистецтва, які в різний період були незаконно вивезені, викрадені Російською Федерацією. Це наприклад, шовкові хустки з такими назвами: «Мозаїка Дмитро Солунський», «Сарматське золото», «Поліна Райко», «Архип Куїнджі». Окрему увагу приділено Херсонському художньому музею імені О. Шовкуненка, звідки у перші місяці повномасштабного вторгнення Росії в Україну, під час окупації було вивезено сотні, можливо, тисячі експонатів. Тож, аби привернути увагу до викрадених мистецьких цінностей, створено шовкові хустинки, які візуально присвячені картинам, що експонувалися в українському музеї. Наприклад, на шовку зображена робота херсонської художниці Людмили Вітківської «Біля дуба русалоньки мовчки дожидали...». Також зображено картину Віри Семенюк «Засвіт встали козаченьки», Олексія Шовкуненка «Завод працює» із відтворенням індустріального пейзажу Донецька, а ще — робота Володимира Чуприни «Іриси». Ці картини були викрадені російськими окупантами восени 2022 року⁸.

Спецпроект OLIZ та UNITED24, справді, розповідав і досі розповідає світові про втрачені українські скарби та вже привернув увагу світових знаменитостей, відомих особистостей, лідерів думок. Хустку «Поліна Райко» із зображенням химерних диво-тварин одягла публічно французька акторка Єва Грін⁹. Також французький філософ і журналіст Бернар-Анрі Леві у присутності поважних гостей продемонстрував хустку-паше «Поліна Райко» у французькому представництві при ООН, де відбувався показ його документального фільму про Україну¹⁰.

На окрему увагу заслуговує проєкт OLIZ, а саме Христини Оліярник, спільно з ініціатором руху #ТворимоКультуруРазом Станіславом Литвиновим та Національним заповідником «Софія Київська» щодо створення унікальної мистецької колекції «Оранта». На шовку було відтворено образ головної святині-Берегині України, а також неповторні орнаменти Мазепинської капели та інших фресок і мозаїк центрального собору України. Презентація колекції «Оранта» привернула увагу багатьох іноземних дипломатів, акредитованих в Україні, зокрема на захід, який відбувся за ініціативи творців колекції та сприяння Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв та асоціації «Подружжя українських дипломатів», завітали Надзвичайні та Повноважні Посли й дипломати Грузії, Канади, Литви, Мексики, Молдови, Німеччини, Словаччини, Словенії та Угорщини¹¹.

Варто підкреслити, що цей проєкт став справжнім надбанням культурної дипломатії України і втілює в собі не лише духовну, мистецьку, історичну глибину й потугу, але й жіночу силу та мудрість. Передусім тому, що головним символом цього культурно-дипломатичного проєкту стала Берегиня українського народу Оранта, але й також і тому, що місцем зародження ідеї і її втілення є тисячолітній епіцентр української державності та дипломатії — Софія Київська. Саме тут сьогодні відбувається вручення вірчих грамот Президенту України від новопризначених послів іноземних держав, сюди часто навідуються високоповажні гості, світові лідери. Оранта досі нагадує всім про те, що саме звідси починаються витоки кількох відомих європейських династій. Важливо, що символічний протокольний подарунок — шовкову хустину із зображенням Оранти — вже вдалося вручити самій Королеві Швеції, а також кільком поважним шведським посадовцям. Надалі колекція «Оранта» мандруватиме світом, і завдяки лідерству директорки Національного заповідника «Софія Київська» Нелі Куковальській шовкові символічні подарунки з національним українським символом будуть вручені ще багатьом відомим іноземним діячам.

Активними амбасадорками України у світі є засновниці й творчині бренду GUNIA Наталя Каменська та Марія Гаврилук. Цей бренд заслужив справедливо любов і популярність не лише українців, але й закордонної аудиторії. Його особливість — це вишуканий і водночас стильний акцент на національних мотивах, елементах. Сам бренд зазначає, що спеціалізується на «відродженні традиційних українських давніх ремесел», але робить це в доступній для широкого загалу формі. Можна звернути увагу, наприклад, на створені брендом GUNIA прикраси, які відроджують стилістику й шарм прикрас, які носили українці в епоху Київської Русі.

Також GUNIA у своїй колекції виробів пропонує неймовірної краси посуд, що присвячений тематиці українських свят: «Великдень»,

«Різдво». Відтворено й традиційні елементи одягу, що розповідають про давню культуру українців і їхню манеру одягання: крайки, гердани, спідниці-обгортки¹².

Важливим проєктом публічної дипломатії, започаткованим брендом GUNIA спільно з Міністерством закордонних справ України, є створення спеціальної унікальної колекції посуду та інших речей, декорованих національними орнаментами, для українських представництв за кордоном. Такі символічні речі будуть передусім протокольними подарунками для іноземних дипломатів і гідно представлятимуть українську культуру у світі.

Ще одним потужним проєктом бренду Gunia Project та Музею Івана Гончара є мистецький альбом «Україна та Українці» про українські традиції¹³. Альбом видано українською та англійською мовами. Проєкт підтримано Міністерством закордонних справ України, а отже, має потенціал стати частиною офіційних заходів, а сама книга — протокольним подарунком для іноземних лідерів, політиків, дипломатів. Також може бути включена у проєкт Першої Леді України Олени Зеленської «Українська книжкова полицка».

Окрім самих засновниць бренду Gunia Project, які однозначно є амбасадорками проєкту, яскравою амбасадоркою проєкту є також письменниця, професорка, наукова редакторка альбому й авторка його передмови Марина Гримич.

Унікальність альбому в тому, що до нього ввійшли рідкісні світлини, замальовки та авторський художній шрифт текстів геніального українського етнографа, фольклориста й колекціонера Івана Гончара з його 18-томної збірки про українські ремесла, вбрання, архітектуру та краєвиди. І тепер, завдяки сучасному обрамленню альбому, закордонний читач дізнається про антропологічні типи українців, їхні традиції, особливості життя, предмети побуту, ландшафти й архітектуру, ужиткове мистецтво різних регіонів України в період із 1950-х до 1993 року¹⁴.

У виданні представлені всі регіони України, але, як зазначають творчині й учасниці проєкту, «найбільша увага приділена тим місцевостям, які найбільше постраждали від гуманітарних і техногенних катастроф минулого століття, а також після руйнації нинішньої російсько-української війни»¹⁵.

Авжеж, на 130 аркушах альбому не вдалося помістити повну колекцію Івана Гончара, а лише деякі світлини, але проєкт уже сам собою привертає увагу до всієї спадщини видатного етнографа, до всього, що було ним створено впродовж 45 років досліджень.

Видання альбому «Україна та Українці» заслуговує на особливу увагу і є видатним явищем у культурній дипломатії нашої держави. Цей проєкт

підкреслює й оприявнює українські цінності, риси української ідентичності, а також підтверджує й непересічну роль саме жінок у публічній дипломатії, їх вміння розставляти правильні акценти, пріоритети та видавати назовні актуальний і затребуваний мистецький продукт. Альбом «Україна та Українці» має неабиякий потенціал представляти нашу державу яскраво та достойно на найбільших книжкових ярмарках і подіях світу.

Дослідження аналітичного центру “Brand Ukraine”, яке було презентоване цьогоріч 7 березня, про сприйняття України у світі у 2023 році, засвідчує важливий факт: сприйняття нашої держави перейшло із кількісного у якісне. Це означає, що іноземці хочуть довідуватися про Україну здебільшого вже не через призму війни й потокових новин, а саме якісно — тобто через культуру, історію, мистецтво і спорт¹⁶.

Насправді, це є певним проривом, адже така тенденція говорить про те, що Україна нарешті закріплюється у свідомості іноземної аудиторії, але вже не випадає чи з’являється спорадично. І варто розуміти, що це є сигналом для всіх українців, а також українських діячок, культурних менеджерок, лідерок думок, креативних брендів посилювати свої можливості й різними способами відкривати світові щось нове про Україну.

Якщо поставити собі питання, хто ж є українськими амбасадорками у світі, то, вочевидь, тут можна згадати чимало імен і прізвищ. Однак, якщо розглянути це питання комплексно і глибоко, то знайдеться чимало факторів і застережень про те, кого відносити в цю групу, а кого ні. І ці фактори насамперед є прагматичними. Наприклад, багато талановитих жінок в Україні створюють безліч корисних і цікавих проєктів, здійснюють активну творчу і професійну діяльність. Однак варто проаналізувати, чи знає про ці проєкти, результати діяльності достатня кількість представників іноземних країн, якою є закордонна аудиторія проєкту, наскільки вона масштабна, на яких майданчиках і платформах за межами України представлено проєкт, скільки іноземних ЗМІ про нього згадало, скільки з’явилося випусків та публікацій, і взагалі — який вплив має той чи інший проєкт, результат діяльності: глобальний, макро- чи мікро?

Сьогодні серед відомих у світі українок можна назвати спортсменку Еліну Світоліну, третю ракетку світу в рейтингу WTA у 2017, 2018 і 2019 рр. В останній період вона також відома й популярна у ЗМІ, у соцмережах саме тим, що на турнірах принципово відмовляється тиснути руку російським та білоруським тенісисткам, не фотографується разом із ними, не контактує на офіційних спортивних подіях і навпаки демонструє відстороненість, чим висловлює свою патріотичну позицію¹⁷.

Цікавий факт, що на момент повномасштабного вторгнення Росії в Україну Еліна Світоліна була в Мексиці, де мала зіграти матч проти

представниці Росії. Однак українська тенісистка перед початком самого змагання заявила, що не гратиме проти російської суперниці, якщо тенісні федерації не виконають рекомендації Міжнародного олімпійського комітету, згідно з якими представники Росії та Білорусі мають виступати як нейтральні спортсмени, тобто без прапора своєї країни. «Перша ракетка» України вимагала заборони російського прапора та російського гімну, і така чітка, непорушна позиція подіяла й мала результат. Еліна Світоліна вийшла на корт і блискуче розгромила росіянку у двох сетах¹⁸.

У Монтерреї на турнірі Світоліна заявила: «Я граю не лише для себе, я граю за свою країну, щоб допомогти українській армії та людям, які цього потребують. Кожна перемога, яку я здобуду, буде дуже особливою»¹⁹. Відомо, що українська тенісистка регулярно підтримує українську армію та має на меті стати першою ракеткою світу, чим прославить Україну ще більше²⁰.

Визначною амбасадоркою України у світі є українська фехтувальниця, багаторазова чемпіонка світу Ольга Харлан. Її свідома позиція та демонстрування патріотичних принципів стали не лише предметом поваги та гордості, але й об'єктом уваги світових медіа. Як відомо, «27 липня Міжнародна федерація фехтування (FIE) дискваліфікувала українку Ольгу Харлан після її відмови потиснути руку фехтувальниці з РФ Анні Смирновій, яка виступала в “нейтральному” статусі»²¹. Цю подію, а також подальший перебіг історії висвітлювали такі відомі медіа, як CNN, NBC Sports, The Guardian, BBC, Euronews, France24, Le Monde, Reuters, The Washington Post, The Independent²², і навіть кілька індійських: The Indian Express, The Hinde²³.

Яскравим прикладом амбасадорської діяльності Ольги Харлан на підтримку своєї держави стала історія про ляльку Барбі. У 2020 році всесвітньо відома американська компанія іграшок Mattel розробила єдину у світі персональну іграшку-копію української олімпійської чемпіонки. Ексклюзивна лялька відтворює зовнішність Ольги Харлан на змаганнях — від фехтувального екіпірування до зачіски. «Харлан — перша українка, яка стала прототипом для ляльки Barbie. Mattel виготовила її для лімітованої серії Barbie Role Models, присвяченої святкуванню 60-ї річниці Barbie. Тоді прототипами стали 40 відомих у світі жінок, серед яких науковиці, підприємці, керівниці великих бізнесів, спортсменки, артистки, медики»²⁴.

Згодом стало відомо, що українська фехтувальниця спрямувала символічну ляльку на благодійність, і на аукціоні її було продано за 10 400 \$. Кошти були скеровані на клініку BODRO у Волинській області, яка займається реабілітацією військовослужбовців²⁵.

Сьогодні у визначення української амбасадорки у світі також неможливо не включити такі впізнавані імена, як Оксана Забужко, Олександра Матвійчук, Василиса Степаненко.

У 2024 році українська письменниця Оксана Забужко ввійшла до головного складу журі 74-го Берлінського кінофестивалю²⁶. Так само в 2024 році Україна вперше в історії здобула найвизначнішу у світі нагороду у сфері кіномистецтва — премію «Оскар». У номінації «Найкращий повнометражний документальний фільм» переможцем стала стрічка «20 днів у Маріуполі». Жорстокий наступ, нещадна російська агресія, виживання й жахиття блокади міста — ці реалії українського життя побачив увесь світ завдяки професійній і жертовній роботі, зокрема, Василиси Степаненко, української журналістки і продюсерки²⁷.

У музичній сфері потужним жіночим іменем для промоції України є наразі співачка Джемала, яка в 2023 році представила свій перший у історії симфонічно-етнічний альбом кримськотатарської музики «QIRIM»леді. Альбом став вагомим інструментом культурної дипломатії, адже крізь призму старовинної унікальної музики розповідає водночас про трагічну історію окупації Кримського півострова.

Світова прем'єра альбому відбулася 11 травня в Ліверпулі спільно з одним із найстаріших оркестрів Великої Британії — BBC Philharmonic. Альбом увійшов до лонгліста премії Греммі в категорії Best Global Music Album, а також став одним із найкращих альбомів 2023 року за версією європейського журналу *Beehive*²⁸.

Серед українських лідерок думок, які реально впливають на міжнародне, передусім західне, середовище, варто згадати Олександру Матвійчук. Це українська правозахисниця, нагороджена Нобелівською премією миру 2022 року. З початку повномасштабного вторгнення вона активно на різних закордонних майданчиках пояснює важливість надання військової допомоги Україні, створення спецтрибуналу і притягнення Росії до відповідальності за воєнні злочини. Саме її організація «Центр громадянських свобод» документує російські злочини, тож громадська діячка має чіткі факти для представлення як світовим лідерам, так і широкій аудиторії²⁹.

Олександра Матвійчук є цінною постаттю для України в плані реальної можливості лобювання нагальних для держави питань, адже має доступ та аудієнції у багатьох впливових людей. Зокрема, можна згадати візит Олександри Матвійчук до Єлисейського палацу та неформальну зустріч із президентом Франції Еммануелем Макроном, що відбулася суголосно зі зняттям політичного табу щодо можливого відправлення європейських наземних військ в Україну³⁰. Також нобелівська лауреатка неодноразово під час зустрічей із французьким лідером розповідала про

проблему звільнення українських цивільних і військових заручників і просила Макрона про особисту участь і вплив у цьому питанні³¹.

Як бачимо, дискусії щодо іноземних військ в Україні точаться досі, однак уже не з такою жорсткою категоричністю, а деякі держави виявляють лідерську сміливість та навіть готовність³². Тож у нинішніх реаліях та міжнародній практиці не варто недооцінювати особистісний фактор, вплив живого емоційного спілкування та роль окремої людини, ба більше — жінки, у глобальному поступі.

Надзвичайно вагому роль у нинішніх умовах протистояння України російському агресору відіграє закордонне українство. Це мільйони українських жінок, що розкидані по всьому світові, і які, хоч і належать до різних часових етапів еміграції, різних культурних контекстів і середовищ, проте об'єднані єдиною ідеєю популяризації усього українського та допомоги Україні у її нинішній відповідальний час.

Фактично, у багатьох іноземних країнах українські спільноти, громади юридично оформлені як організації та активно функціонують саме завдяки ініціативності, діяльності українських жінок-лідерок.

Не могу в цьому контексті не згадати про Наталію Попович, засновницю й очільницю Українського дому в Данії³³. Викликає захоплення й повагу те, коли жінка інвестує власний професійний успіх, ресурси, зв'язки в розвиток іміджу України за кордоном. Адже сьогодні Український дім у Данії є справжнім культурним простором, потужним майданчиком для проведення цікавих дискусій, виставок, різноманітних вишуканих, змістовно наповнених, мистецьких подій. Туди навідуються впливові люди, представники данської інтелігенції, а також українські лідери думок, політики, експерти, навіть перші особи. Нещодавно в Український дім у Копенгагені завітала Перша Леді України Олена Зеленська в рамках свого візиту до Королівства Данії³⁴. Варто відзначити, що такий центр не лише привертає увагу впливових людей та інтелігентне середовище країни розміщення, але й сприяє єднанню й розвитку в українських ідеях і традиціях насамперед української громади.

Серед яскравих лідерок українства за кордоном неможливо не відзначити постать Ярослави Хортяні (Гук), української громадської діячки Угорщини. Ярослава Хортяні відіграла значну роль у формуванні Світового Конгресу Українців. Вона досягла помітного успіху та стала своєрідним голосом України в Угорщині, коли була обрана депутаткою Угорського парламенту в 2014 році та стала речницею української меншини Державних Зборів Угорщини³⁵.

Визначну та без перебільшень історичну роль Ярослава Хортяні зіграла у процесі визнання Голодомору геноцидом. Саме вона лобіювала це питання як на рівні громадськості, так і серед впливових політичних

кіл Угорщини. Ярослава Хортяні є авторкою книги «Прихована правда» про Голодомор-геноцид 1932–33 рр. У 2003 році українка підготувала історичні матеріали про Голодомор в Україні та подала їх на розгляд до Угорського парламенту. Визначним результатом, зокрема й діяльності Ярослави Хортяні, стало те, що 24 листопада 2003 року Угорський Парламент одноголосно визнав Голодомор в Україні 1932–33 рр. геноцидом українського народу³⁶.

Активну роль у визнанні Голодомору як геноциду української нації відіграє діяльність українки в Аризоні (США) — Світлани Ніколь-Джелден. Саме за її сприяння в 2023 році видано збірник «Міжнародне визнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом Українського народу» (упорядник — Надзвичайний і Повноважний Посол Ігор Осташ)³⁷. Видання важливе з того погляду, що є ґрунтовним зібранням документів і свідченням того, які країни визнали Голодомор геноцидом та якими рішеннями й документами це закріпили. Також за сприяння й активного лобювання Світланою Ніколь-Джелден тему Голодомору включено до шкільної програми штату Аризона.

Крім того, Світлана Ніколь-Джелден як культурна амбасадорка України у США поширює правду про війну Росії проти України на телеканалах штату Аризони та серед американців, популяризує українську культуру серед місцевої української громади. Також за її сприяння створено кілька документальних кінокартин про українських художників, як от: «Микола Шимчук. У пошуках сутности» та «Олександр Мельник. Бачу справи твої, Людино» (режисер — Станіслав Литвинов, авторка сценарію — Андріана Біла)³⁸. Ці фільми були представлені в рамках культурно-дипломатичних показів, виставок, а також демонструвалися спеціально для військових, курсантів Київського військового ліцею імені Івана Богуна в рамках ініціативи #ТворимоКультуруРазом та мети відновлення ментального здоров'я українців.

Ці приклади українських діячок за кордоном заслуговують на особливу увагу та повагу. Адже кожна активна жінка у своїй країні перебування творить своїми зусиллями українське середовище, яке на широкому рівні переростає у велику глобальну спільноту. Сьогодні потенціал українського жіноцтва у світі є надзвичайно високим, тому важливо, аби Українська держава помітила, підкреслила та правильно його оформила, а згодом і застосовувала як дієвий важіль впливу та інструмент. У цьому контексті правильним рішенням стане створення концепції Всесвітньої української спільноти та розроблення в майбутньому Міністерством закордонних справ України окремої стратегії розвитку.

Підсумовуючи вищенаведені розповіді про діяльність амбасадорок України у світі, варто наголосити, що публічна дипломатія — це одна з

тих сфер, вимірів, де жінка, використовуючи всі свої вміння, може якнайкраще проявити себе. Адже публічна дипломатія, дійсно, не має обмежень, застережень, шаблонів, рамок, чітко визначених правил і канонів, протоколу й регламенту. Вона може мати найрізноманітніші прояви, включати різні інструменти і при цьому вільно промовляти до будь-якої іншомовної, інокультурної аудиторії.

Сьогодні, особливо в умовах війни, жінки різних професій можуть стати впливовими в царині публічної дипломатії, і це буде цінно для допомоги Україні. Однак важливо нині підтримувати українське жіноцтво, відкривати нові можливості для розвитку, навчати інструментів публічної дипломатії, популяризувати потенціал публічної дипломатії на громадському рівні, а також створювати спеціальні організації, платформи, ініціювати дискусійні та експертні майданчики, аби українські діячки єдналися, обмінювалися досвідом у царині публічної дипломатії, шукали і знаходили матеріальні та духовні ресурси для проєктів, а отже, відчували себе більш впевнено та сміливо — від цього користі нашої державі буде неоціненно більше.

¹ Kennedy J. Jacqueline Kennedy: Historic Conversations on Life with John F. Kennedy, Interviews with Arthur M. Schlesinger, Jr., 1964. 2011. 368 с. URL: <https://readmypins.state.gov/>

² Read my pins the Madeleine Albright collection. *National Museum of American Diplomacy*. URL: <https://readmypins.state.gov/>

³ Олена Зеленська одягла костюми від українського бренду GASANOVA для важливої поїздки до Латвії. URL: <https://www.fashiontalksss.com/single-post/gasanova-5>

⁴ Міроненко Т. FROLOV, Ksenia Schnaider, Ruslan Baginskiy та інші. Forbes вибрав 26 відомих українських брендів, які обожнюють за кордоном. *Forbes*. 2023. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/frolov-ksenia-schnaider-ruslan-baginskiy-ta-inshi-forbes-vibrav-23-vidomikh-ukrainskikh-brendi-yaki-obozhnyuyut-za-kordonom-22102023-16827>

⁵ Україна молода: бренд Bevza показав нову колекцію у Нью-Йорку. *Vogue*. 2023. URL: <https://vogue.ua/article/fashion/brend/ukrajina-moloda-brend-bevza-pokazav-novu-kolekciyu-u-nyu-yorku-53406.html>

⁶ Лавринєць Н. Знаменитість обрала вбрання Юлії Магдич. *The Lime*. 2023. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/lime/learn/2023-03-14/aktrisa-kelli-razerford-v-ukrainskom-plate-vyishivanke-poyavilas-na-blagotvoritelnom-vechere-vo-floride-foto/50974>

⁷ Президент зустрівся зі спецпредставником США з питань економічного відновлення України. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2023. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-zustrivsya-zi-specpredstavnikom-ssha-z-pitan-ekono-86385>

⁸ Викрадене мистецтво. *OLIZ*. 2024. URL: <https://oliz.com.ua/pc/vikradene-mistectvo>

⁹ Borysenko I. French Actress Eva Green displays a scarf from a special collection of Ukrainian artists. *The new voice of Ukraine*. 2023. URL: <https://english.nv.ua/life/eva-green-wore-a-shawl-dedicated-to-polina-rayko-50380364.html>

¹⁰ Льченко В. Французький журналіст і філософ Леві показав у штаб-квартирі ООН фільм про російську війну. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://youtu.be/1xUrPYXm-0Q>

¹¹ Оліярник Х. Офіційно презентували колекцію одягу та хусток «Оранта». *Офіційна сторінка бренду "Oliz" у Facebook*. 2024. URL: <https://www.facebook.com/olizbrand>

¹² Gunia Project — бренд виняткових речей, вироблених на основі традиційних етнічних культур. *Офіційний сайт бренду GuniaProject*. URL: <https://guniaproject.com.ua/>

¹³ Гаврилюк М. Бренд Gunia Project випускає книгу про українські традиції. *Forbes*. 2024. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/yaltinskiy-teatralniy-gurtok-ta-vesillya-na-lvivshchini-minulogo-stolittya-brend-gunia-project-vipuskae-knigu-pro-ukrainski-traditsii-zasnovnitsi-brendu-pro-5-naytsikavishikh-svitlin-iz-nei-30032024-20215>

¹⁴ Україна та Українці. *Офіційний сайт проекту «Україна та Українці»*. URL: <https://ukraineandukrainians.com/>

¹⁵ Гаврилюк М. Бренд Gunia Project випускає книгу про українські традиції. *Forbes*. 2024. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/yaltinskiy-teatralniy-gurtok-ta-vesillya-na-lvivshchini-minulogo-stolittya-brend-gunia-project-vipuskae-knigu-pro-ukrainski-traditsii-zasnovnitsi-brendu-pro-5-naytsikavishikh-svitlin-iz-nei-30032024-20215>

¹⁶ Звіт про сприйняття України у світі 2023 від BRAND UKRAINE. URL: <https://brandukraine.org.ua/uk/news/zvit-pro-spriynyattya-ukrayini-u-sviti-2023-vid-brand-ukraine/>

¹⁷ Grohmann K. What would Ukraine soldiers think if I shook hands with Russians says Svitolina. *Reuters*. 2023. URL: <https://www.reuters.com/sports/tennis/what-would-ukraine-soldiers-think-if-i-shook-hands-with-russians-says-svitolina-2023-06-02/>

¹⁸ WTA схвалила виступ росіянок без прапора, Світоліна розгромила Потапову в Мексиці. *Радіо Свобода*. 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-tenis-svitolina-peremohla-rosijanku/31731585.html>

¹⁹ ‘I’m playing for my country’: Ukraine’s Svitolina thrashes Russia’s Potapova. *Guardian News*. 2022. URL: <https://www.theguardian.com/sport/2022/mar/02/elina-svitolina-anastasia-potapova-ukraine-russia-monterrey-open>

²⁰ Кучер Т. Еліна Світоліна витрачає мільйони, щоб стати першою ракеткою світу. Наскільки виправдана така інвестиційна стратегія. *Forbes*. URL: <https://forbes.ua/richest/zamakhnutisya-na-pershist-15092020-77>

²¹ «Країна, яка тероризує нашу державу, тероризує і спорт» — відеозвернення Харлан. *Крим. Реалії*. 2023. URL: <https://ua.krymr.com/a/news-kharlan-videozvernennia/32523726.html>

²² Vlasova S. Ukraine’s top fencer disqualified from world championships after refusing to shake hands with Russian opponent. *CNN*. 2023. URL: <https://edition.cnn.com/2023/07/27/sport/ukraine-fencer-disqualified-refused-handshake-russian-intl-spt/index.html>

²³ Ukraine fencer Olga Kharlan disqualified after refusing to shake hands with Russian opponent. *The Indian Express*. 2023. URL: <https://indianexpress.com/article/sports/sport-others/ukraine-fencer-olga-kharlan-disqualified-after-refusing-to-shake-hands-with-russian-opponent-8864076/>

²⁴ Карманська Ю. Іменну ляльку Barbie Ольги Харлан продали на аукціоні за \$10 400. *Forbes*. 2023. URL: <https://forbes.ua/news/imennu-lyalku-barbie-olgi-kharlan-prodali-na-auksioni-za-10-400-30082023-15728>

²⁵ Там само.

²⁶ Berlinale 2024: International Jury. *Berlinale*. 2024. URL: <https://www.berlinale.de/en/2024/news-press-releases/250739.html>

²⁷ Gallagher J. Ukraine Wins Its First Oscar With ‘20 Days in Mariupol’. *The Wall Street Journal*. 2024. URL: <https://www.wsj.com/livecoverage/oscars-academy-awards-2024/card/ukraine-wins-its-first-oscar-with-20-days-in-mariupol--AfeV93Bo4ABbHuiKOjM>

²⁸ Jamala presents QIRIM with the BBC Philharmonic. *BBC*. 2023. URL: <https://www.bbc.co.uk/events/e6wj6q>

²⁹ Oleksandra Matviichuk, Head of Centre for Civil Liberties, 2022 Nobel Peace Prize | 24/02/2024. *Official website of the European Union*. 2024. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/oleksandra-matviichuk-head-centre-civil-liberties-2022-nobel-peace-prize-24022024_en

³⁰ Макрон зняв табу з теми відправлення військ в Україну — нобелівська лауреатка Матвійчук. *ERHSYAJHV*. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3837017-makron-znav-tabu-z-temi-vidpravlennna-vijsk-v-ukrainu-nobelivska-laureatka-matvijsuk.html>

³¹ Кравченко О. Лауреатка Нобелівської премії миру Матвійчук попросила Макрона допомоги у звільненні людей з російського полону. *LB.ua*. 2024. URL: https://lb.ua/society/2022/10/29/534109_laureatka_nobelivskoi_premii_miru.html

³² Якщо Росія прорве фронт, країни Балтії і Польща готові розгорнути свої війська в Україні. *Радіо Свобода*. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zahroza-proryvu-frontu-krayiny-baltiyyi-polshcha-viys%CA%B9ka/32966590.html>

³³ Welcome to the home of Ukrainian culture in Denmark. *Офіційний сайт Ukraine House in Denmark*. URL: <https://www.ukrainehouse.dk/>

³⁴ Олена Зеленська: Данія дає лідерський і важливий приклад підтримки України в усіх сферах. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2024. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-daniya-daye-liderskij-i-vazhlivij-priklad-pid-90317>

³⁵ Ярослава Хортяні Second Vice President, WFUWO President. *СВІТОВИЙ КОНГРЕС УКРАЇНЦІВ*. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/about/leadership/yaroslava-hortyani/>

³⁶ Пушкарук Н. Чи посварить мова Київ і Будапешт? *Всеукраїнська газета «День»* 2017. URL: <https://day.kyiv.ua/article/den-planety/chy-posvaryt-mova-kyuiv-i-budapesht>

³⁷ Осташ І. Міжнародне визнання Голодомору 1932-1933 рр. геноцидом Українського народу. Київ: ДП «ГДП», 2023. 256 с. (Бібліотека наукового щорічника «Україна дипломатична»; Випуск 32).

³⁸ Литвинов С. Документальні кінокартини. *Офіційний YouTube-канал режисера Станіслава Литвинова*. URL: <https://www.youtube.com/@krainakino>

REFERENCES

1. Berlinale 2024: International Jury. Berlinale. 2024. <https://www.berlinale.de/en/2024/news-press-releases/250739.html> [in English].
2. Borysenko, I. (2023). French Actress Eva Green displays a scarf from a special collection of Ukrainian artists. *The new voice of Ukraine*. <https://english.nv.ua/life/eva-green-wore-a-shawl-dedicated-to-polina-rayko-50380364.html> [in English].
3. Gallagher, J. (2024). Ukraine Wins Its First Oscar With '20 Days in Mariupol'. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/livecoverage/oscar-academy-awards-2024/card/ukraine-wins-its-first-oscar-with-20-days-in-mariupol--AfelV93Bo4ABbHuiKOjM> [in English].
4. Grohmann, K. (2023). What would Ukraine soldiers think if I shook hands with Russians says Svitolina. *Reuters*. <https://www.reuters.com/sports/tennis/what-would-ukraine-soldiers-think-if-i-shook-hands-with-russians-says-svitolina-2023-06-02/> [in English].
5. Gunia Project — brend vyniatkovykh rechey, vyroblenykh na osnovi tradytsijnykh etnichnykh kul'tur. *Ofitsijnyj sajт brendu GuniaProject*. <https://guniaproject.com.ua/> [in Ukrainian].

6. Havryliuk, M. (2024). Brend Gunia Project vypuskaie knyhu pro ukrains'ki tradytsii. *Forbes*. <https://forbes.ua/lifestyle/yaltynskiy-teatralniy-gurtok-ta-vesillya-na-lvivshchini-minulogo-stolittya-brend-gunia-project-vipuskaie-knigu-pro-ukrainski-traditsii-zasnovnitsi-brendu-pro-5-naytsikavishikh-svitlin-iz-nei-30032024-20215> [in Ukrainian].
7. Il'chenko, V. (2023). Frantsuz'kyj zhurnalyst i filosof Levi pokazav u shtab-kvartiri OON fil'm pro rosijs'ku vijnu. *Ukrinform*. <https://youtu.be/1xUrPYXm-0Q> [in Ukrainian].
8. 'I'm playing for my country': Ukraine's Svitolina thrashes Russia's Potapova. *Guardian News*. 2022. <https://www.theguardian.com/sport/2022/mar/02/elina-svitolina-anastasia-potapova-ukraine-russia-monterrey-open> [in English].
9. Jamala presents QIRIM with the BBC Philharmonic. *BBC*. 2023. <https://www.bbc.co.uk/events/e6wj6q> [in English].
10. Karmans'ka, Yu. (2023). Imennu lial'ku Barbie Ol'hy Kharlan prodaly na auktsioni za \$ 10 400. *Forbes*. <https://forbes.ua/news/imennu-lyalku-barbie-olgi-kharlan-prodali-na-auktsioni-za-10-400-30082023-15728> [in Ukrainian].
11. Kennedy J. Jacqueline Kennedy: Historic Conversations on Life with John F. Kennedy, Interviews with Arthur M. Schlesinger, Jr., 1964. 2011. <https://readmypins.state.gov/> [in English].
12. Kraina, iaka teroryzuie nashu derzhavu, teroryzuie i sport — videozvernennia Kharlan. *Krym. Realii*. 2023. <https://ua.krymr.com/a/news-kharlan-videozvernennia/32523726.html> [in Ukrainian].
13. Kravchenko, O. (2024). Laureatka Nobelivs'koi premii myru Matvijchuk poprosyla Makrona dopomohty u zvil'neni liudej z rosijs'koho polonu. *LB.ua*. https://lb.ua/society/2022/10/29/534109_laureatka_nobelivskoi_premii_miru.html [in Ukrainian].
14. Kucher, T. (2020). Elina Svitolina vytrachaie mil'jony, schob staty pershoiu raketkoiu svitu. Naskil'ky vypravdana taka investytsijna stratehiia. *Forbes*. <https://forbes.ua/richest/zamakhnutisya-na-pershist-15092020-77> [in Ukrainian].
15. Lavrynets', N. (2023). Znamenytist' obrala vbrannia Yulii Mahdych. *The Lime*. <https://apostrophe.ua/ua/article/lime/learn/2023-03-14/aktrisa-kelli-razerford-v-ukrainskom-plate-vyishivanke-poyavilas-na-blagotvoritelnom-vechere-vo-floride-foto/50974> [in Ukrainian].
16. Lytvynov, S. Dokumental'ni kinokartyny. *Ofitsijnyj YouTube-kanal rezhysera Stanislava Lytvynova*. <https://www.youtube.com/@krainakino> [in Ukrainian].
17. Makron zniav tabu z temy vidpravlennia vijs'k v Ukrainu — nobelivs'ka laureatka Matvijchuk. *ERHSYAJHV*. 2024. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3837017-makron-znav-tabu-z-temi-vidpravlenna-vijsk-v-ukrainu-nobelivska-laureatka-matviycuk.html> [in Ukrainian].
18. Mironenko, T. (2023). FROLOV, Ksenia Schnaider, Ruslan Baginskiy ta inshi. Forbes vybrav 26 vidomykh ukrains'kykh brendiv, iaki obozhniuiut' za kordonom. *Forbes*. <https://forbes.ua/lifestyle/frolov-ksenia-schnaider-ruslan-baginskiy-ta-inshi-forbes-vibrav-23-vidomikh-ukrainskikh-brendi-yaki-obozhnyuyut-za-kordonom-22102023-16827> [in Ukrainian].
19. Oleksandra Matviichuk, Head of Centre for Civil Liberties, 2022 Nobel Peace Prize | 24/02/2024. *Official website of the European Union*. 2024. https://www.eeas.europa.eu/eeas/oleksandra-matviichuk-head-centre-civil-liberties-2022-nobel-peace-prize-24022024_en [in English].
20. Olena Zelens'ka odiahla kostiumy vid ukrains'koho brendu GASANOVA dlia vazhlyvoi poizdki do Latvii. <https://www.fashiontalksss.com/single-post/gasanova-5> [in Ukrainian].
21. Olena Zelens'ka: Daniia daie lideryj i vazhlyvyj pryklad pidtrymky Ukrainy v usikh sferakh. *Ofitsijne internet-predstavnytstvo Prezidenta Ukrainy*. 2024. <https://www.president.gov.ua/en>

gov.ua/news/olena-zelenska-daniya-daye-liderskij-i-vazhlivij-priklad-pid-90317 [in Ukrainian].

22. Oliiarnyk, Kh. (2024). Ofitsijno prezentuvaly kolektsiiu odiahu ta khustok Oranta. *Ofitsijna storinka brendu Oliz u Facebook*. <https://www.facebook.com/olizbrand> [in Ukrainian].

23. Ostash, I. (2023). *Mizhnarodne vyznannia Holodomoru 1932–1933 rr. henotsydom Ukrains'koho narodu*. Kyiv [in Ukrainian].

24. Prezydent zustrivsia zi spetspredstavnykom SShA z pytan' ekonomichnoho vidnovlennia Ukrainy. *Ofitsijne internet-predstavnytstvo Prezidenta Ukrainy*. 2023. <https://www.president.gov.ua/news/prezydent-zustrivsia-zi-specpredstavnikom-ssha-z-pitan-ekono-86385> [in Ukrainian].

25. Pushkaruk, N. (2017). Chy posvaryt' mova Kyiv i Budapesht? *Vseukrains'ka hazeta Den*. <https://day.kyiv.ua/article/den-planety/chy-posvaryt-mova-kyiv-i-budapesht> [in Ukrainian].

26. Read my pins the Madeleine Albright collection. *National Museum of American Diplomacy*. <https://readmypins.state.gov/> [in English].

27. Ukraina moloda: brend Bevza pokazav novu kolektsiiu u N'iu-Jorku. *Vogue*. 2023. <https://vogue.ua/article/fashion/brend/ukrajina-moloda-brend-bevza-pokazav-novu-kolekciyu-u-nyu-yorku-53406.html> [in Ukrainian].

28. Ukraine fencer Olga Kharlan disqualified after refusing to shake hands with Russian opponent. *The Indian Express*. 2023. <https://indianexpress.com/article/sports/sport-others/ukraine-fencer-olga-kharlan-disqualified-after-refusing-to-shake-hands-with-russian-opponent-8864076/> [in English].

29. Ukraina ta Ukraintsi. *Ofitsijnyj sajт proiektu Ukraina ta Ukraintsi*. <https://ukraineandukrainians.com/> [in Ukrainian].

30. Vlasova, S. (2023). Ukraine's top fencer disqualified from world championships after refusing to shake hands with Russian opponent. *CNN*. 2023. <https://edition.cnn.com/2023/07/27/sport/ukraine-fencer-disqualified-refused-handshake-russian-intl-spt/index.html> [in English].

31. Vykradene mystetstvo. *OLIZ*. 2024. <https://oliz.com.ua/pc/vikradene-mistectvo> [in Ukrainian].

32. Welcome to the home of Ukrainian culture in Denmark. *Ukraine House in Denmark*. <https://www.ukrainehouse.dk/> [in English].

33. WTA skhvalyla vystup rosiiianok bez prapora, Svitolina rozghromyla Potapovu v Meksytsi. *Radio Svoboda*. 2022. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-tenis-svitolina-peremohla-rosijanku/31731585.html> [in Ukrainian].

34. Yakscho Rosiia prorve front, krainy Baltii i Pol'scha hotovi rozghornuty svoi vijs'ka v Ukraini. *Radio Svoboda*. 2024. <https://www.radiosvoboda.org/a/zahroza-proryvu-frontu-krayiny-baltii-polshcha-viys%CA%B9ka/32966590.html> [in Ukrainian].

35. Yaroslava Khortiani Second Vice President, WFUWO President. *SVITOVYJ KONGRES UKRAYNTSIV*. <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/about/leadership/yaroslava-hortyani/> [in Ukrainian].

36. Zvit pro spryjniattia Ukrainy u sviti 2023 vid BRAND. <https://brandukraine.org.ua/uk/news/zvit-pro-spryjnyattia-ukrayini-u-sviti-2023-vid-brand-ukraine/> [in Ukrainian].

Received: 31.05.2024. Approved: 27.06.2024. Published: 28.10.2024.